

Az instant üzenetküldők nyelvezetéről

Constantinovits Milán - 2009. 09. 29.

1. Bevezetés

Az utóbbi években megindult az új elektronikus kommunikációs műfajok módszeres alkalmazott nyelvészeti vizsgálata, így az sms-jelenségek, az email, illetve a cset és a blogok kutatása is. Fehér foltot képez ugyanakkor az **instant (beépített vagy azonnali) üzenetküldők** vizsgálata, pedig elterjedtségük mértéke hazai és világviszonylatban is meghaladja a csetszolgáltatásokét.

Jelen dolgozat célja, hogy az instant üzenetküldők néhány stilisztikai, szövegtani és kommunikációs sajátosságára rámutasson, illetve disputaindítóként a műfaj széleskörű vizsgálatát indukálja.

2. A másodlagos írásbeliség terminológiai bizonytalanságai

A másodlagos írásbeliség olyannyira friss nyelvészeti kutatási terület, hogy terminológiája is ingadozó mind a hazai, mind a nemzetközi szakirodalomban. Tekintsük át röviden ennek a kommunikációs korszaknak a hazai megnevezéseit.

1982-ben Walter Ong még három kommunikációtörténeti korszakot különített el Ong, Walter 1982. 136. o.: az *elsődleges szóbeliséget (primary orality)*, az *írásbeliséget (literacy)* és a *másodlagos szóbeliséget (secondary orality)*. Ez utóbbit Ong a hangrögzítés és -továbbítás feltalálásától (telefon, fonográf, majd rádió, magnetofon) datálja, amikortól a szóbeli kommunikáció, az interperszonalitás keretei a technológiai

feltételek miatt térben és időben kitágulnak. Ong a másodlagos szóbeliség végét az 1980-as évekre teszi, amikor a televízió elterjedésével már a képbeliség korszakáról beszélhetünk.

Balázs Géza az ongi modellt továbbépítve az internet megjelenésével létrejövő új műfajokban (email, cset) kialakuló kommunikációs szabályszerűségeket *másodlagos írásbeliségnek*[2] nevezte, amelybe a mobilkommunikáció írásos formáit (sms, sms-fal) is beleértette. Az információs technológiák nyomán létrejött másodlagos szóbeliségre és írásbeliségre összevontan az *új (újfajta) beszéltnyelviség* terminust használja, ezzel is jelezve, hogy az elektronikus kommunikáció során az orális és az írásos kultúra keveredik. Ennek pregnáns példája Balázs szerint az sms, amelyben korábbi folklórjelenségeket tükröződnek vissza, így *sms-folklórról*[3] beszél. Ez utóbbi jelenségre a *szlenges írásbeliség* terminust alkalmazza, amelyet az sms-ek esetében az *új beszéltnyelviség* szinonimájaként használ.

Balázs más helyütt az *írott beszéd*, az *írva csevegés* és csak néhány műfajra korlátozott érvénnyel (sms, email) a *levélbeszéd* terminusokat is elfogadhatónak tartja a jelenség megnevezésére[4].

Bódi Zoltán az újfajta írásbeliség vizsgálata során annak a hagyományos írásbeliséghez képesti alacsonyabb fokú normativitása, szerkesztettsége és a szabályozottsága, illetve a majdnem szinkron idejű kommunikációt lehetővé tevő elektronikus műfajok (email, cset) miatt *írott beszélt nyelvről*[5] értekezik. Ebbe viszont ő nem érti bele az sms-eket, így csak az interneten artikulálódó műfajokat vonja e terminus hatókörébe. Bódi használja még a *poszt-Gutenberg-galaxis*[6] kifejezést is, így érzékeltetve a korábbi nyomtatott szövegvilág megjelenését a kibertérben, és egy 2005-ös tanulmányában pedig a *szimbolikus írásbeliség*[7] terminusát vezeti be.

Érsok Nikoletta Ágnes a Bódi-féle meghatározás nyomán az új írásbeliséget sajátos nyelvhasználata (kötetlen, kevésbé kodifikált) és szituációhoz kötöttsége miatt *virtuális írásbeliségnek*[8] nevezi. Megjegyzi azonban, hogy a cset és az sms-ek nyelve funkcionálisan közelebb áll a szóbeliséghez, ám írásos revelációja miatt mégiscsak az írásbeliség funkcióit bővíti.

3. A másodlagos írásbeliség műfajai – az alkalmazott nyelvészeti kategorizálás változása

A másodlagos írásbeliség fő attribútumainak megvizsgálása után tekintsük át, hogy milyen műfajokban artikulálódik, hogyan osztható fel az internetes kommunikációs tér!

Először a 2005-ös Bódi-féle felosztást[9] ismertetem, ami az első ilyen jellegű felosztás az alkalmazott nyelvészeti kutatások során. Utána javaslatokat teszek eme táblázat kiegészítésére, végül Bódi 2008-as előadásában bemutatott kategorizálást vizsgálom meg. A táblázatok ismertetése és összevetése azért szükséges, mert az internetes műfajok is évről évre változnak, bővülnek. Ennek függvényében az alkalmazott nyelvészeti kutatásnak is feladata, hogy az újabb műfajok megjelenését számon tartsa és beleillessze az eddigi műfajok rendszerébe, továbbfejlesztve és finomítva az eddigi kategorizálást.

Bódi 2005-ös dolgozatában a csoportosítást két kritérium, az interaktivitás és a nyilvánosság mértéke szerint végzi:

	Teljesen nyilvános	Korlátozottan nyilvános	Személyes
Azonnali interaktivitású	cset		
Késleltetett interaktivitású	fórumok	fórumok, levelezőlisták	email

Nem interaktív weboldalak, weblogok

1. ábra: Az internetes kommunikáció műfajai Bódi Zoltán szerint (Bódi Zoltán 2005. 199-200. o.)

Vizsgálódásaim arra mutattak, hogy ez a modell az új műfajok felbukkanásával kiegészíthető. Bódi 2005-ös tanulmányának megírásakor széles körben még nem terjedtek el eme újabb kommunikációs műfajok (így az instant üzenetküldők sem). Kiegészítéseimmel a következőképpen néz ki a felosztás (vastagon szedve az új vagy áthelyezett elemek):

	Teljesen nyilvános	Korlátozottan nyilvános	Személyes
Azonnali interaktivitású	cset	instant/azonnali üzenetküldők	instant üzenetküldők, csoportbeszélgetése emailbe épített cset
Késleltetett interaktivitású	fórumok, weblogok	fórumok, levelezőlisták, üzenőfal, twitter	email
Nem interaktív	weboldalak	hírlevél	

2. ábra: Az internetes kommunikáció műfajai az általam kiegészített táblázat alapján

Az eredeti táblázatban szereplő műfajok közül a weblogokat áthelyeztem a nem interaktív kategóriából a késleltetett interaktivitásúakhoz, ugyanis lehetőség nyílik eme műfaj esetén is a visszajelzésekre, kommentekre.

Új elemként jelenítettem meg a közösségi oldalak elterjedésével megjelenő üzenőfalat, illetve az emaillel egyidős hírlevél műfajt. Új jelenség még a twitter, vagyis a nyilvános vagy korlátozottan nyilvános rövid szöveges

üzenetek, amelyek blogszerűek, ugyanakkor sms-nyi hosszúságúak[10]. Az üzenetküldőkben pedig lehetőség nyílik magunk által kiválasztott csoportban folytatott kommunikációra, ez pedig alkalmas a Bódi-féle táblázat azonnali interaktivitású, ám korlátozottan nyilvános – eddig üres – kategóriájának kitöltésére.

Bódi Zoltán egy 2008-as konferencián bemutatott, jelenleg publikálás előtt álló táblázatában[11] már átpozícionálta a blog műfaját, és elhelyezte a twittert is.

	teljesen nyilvános	korlátozottan nyilvános	személyes
azonnali interaktivitású diskurzusok	cset (szolgáltatástól függően)	cset (szolgáltatástól függően)	instant messenger (azonnali üzenetküldő szolgáltatások, pl. MSN Messenger, Skype, ICQ stb.) privi (a csetszobák privát üzenetei)
késleltetett, változó interaktivitású diskurzusok	fórumok, blogok, közösségi szájtok, wiki portálok	fórumok, levelezőlisták, közösségi szájtok, wiki intrahálózatok, twitter	e-mail
nem interaktív, egyirányú diskurzusok	(szolgáltatástól függően), twitter	twitter (beállítástól függően)	(beállítástól függően)

A twitterek esetében azonban én a nem interaktív kategória helyett a késleltetett interaktivitást javaslom, hiszen ennek a mikroblogszerű műfajnak a lényege nem csak az állapotjelzés, hanem az egymás közléseire való reagálás, az

interakció. A twitter alkalmas lehet például programok egyeztetésére, hiperhivatkozások közlésére és ezekre való reflektálásra[12].

Bódi új elemként tűnteti fel táblázatában a wikit, vagyis a Wikipédiát, illetve az ehhez hasonló, közösségi kooperáción alakuló oldalakat. Ezek nyelvezete az internetes írásbeliség legtöbb műfajával ellentétben közel áll az írásos sztenderdhez, hiszen tudományos igényűnek szánt vállalkozás, mindenki által fejleszthető (és éppen emiatt általában bizonytalan relevanciájú) internetes lexikon[13].

A teljesen és korlátozottan nyilvános, késleltetetlen interaktív kategóriáknál a szerző szerepelteti a közösségi szájtokat is, amik magukba foglalják az én táblázatomban megjelenített üzenőfalat, illetve többet is jelentenek annál, hiszen az ilyen közösségi oldalak (Facebook, Iwiw, Myvip stb.) auditív és vizuális közléseket is lehetővé tesznek.

4. Az instant üzenetküldőkről általában

Az **instant** vagy **azonnali üzenetküldők**[14] olyan új műfajt jelentenek, amellyel az internetes kommunikációt feldolgozó nyelvészeti szakirodalomban még nem találkoztam. Ennek oka lehet újszerűsége, friss, ám rohamos és általános elterjedése. Az üzenetküldő programokat 2004-től kezdték el széleskörűen használni[15] hazánkban

Az instant üzenetküldők a legtöbbször alkalmazott operációs rendszerekbe (Windows, Linux) beépített csetprogramok, amelyek azonban a csettel szemben nem kívánnak internetes felületen történő bejelentkezést. Ilyen szempontból hasonlítanak az IRC-re, ám sokkal több funkcióval, nem tematizáltak, inkább a magánszférához kötődően működnek. Használatuk általánossá vált beépítettségük folytán, ma már az email és az sms mellett a legfontosabb privát elektronikus

műfajnak tekinthetők. Az üzenetküldők többet jelentenek a cset magánosított változatánál: éjjel-nappali jelenlétet tesznek lehetővé (külön értesítési funkcióval az éppen nem online lévő beszélgetőpartnereknek), a felhasználók saját partnerlistát alakíthatnak ki, lehetséges a közvetlen fájlátvitel, és külön funkciója van eme programoknak a vizuális és auditív közléseknek egy előre megadott, de bővíthető, személyre szabható repertoárból történő kiválasztására, illetve továbbítására.

Az instant üzenetküldők azonnali interaktivitású kommunikációs csatornát jelentenek, amely akár szöveges kommunikációval kiegészített telefonként vagy videótelefonként is üzemeltethető.

2007-től kezdve az azonnali üzenetküldő szolgáltatások mobiltelefonon és iPhone-on is elérhetőek, így a szolgáltatás igénybevételének eddigi – a vezetékek nélküli hálózatok terjedése miatti relatív – helyhez kötöttsége is megszűnt.

5. Az instant üzenetküldők nyelvi sajátosságai

Eme üzenetküldők nyelvhasználata a privacy zónájába esik, ennek megfelelően a bizalmas stílusárnyalatban fogannak a közlések, és ez egyéb nyelvi sajátosságokat is meghatároz.

Általánosan megfigyelhető, hogy az üzenetküldők nyelvhasználatára a csetéhez hasonlóan **[16]** jellemző a kevésbé egzakt helyesírás (nagy kezdőbetűk kicsire cserélése, központozás szubjektív kezelése, modalitásjelek hiánya, egybeírás-különírás szabályainak figyelmen kívül hagyása).

Az instant üzenetküldők szövegszerveződésére makroszinten jellemző az elliptikusság, a hiányos mondatok, a mondatátzövődések, és a grammatikai kapcsolóelemek redukciója.

[23:31:26] 77ears: Abszolút nem vágyom rá találkozzak veled, megszivatott már a multkor is nagyon. Kérdés mikor lesz benn?

[23:31:45] Stuntman Májk: Harmadikán láttam, hogy benn lesz!

[23:32:02] 77ears: Nem hiszem benn, tegnap sem jött

Erős továbbá az angol hatás dominanciája a lexémakészletben. Ez a jelenség megfigyelhető a másodlagos írásbeliség összes, összes, interneten artikulálódó műfajára is:

[13:22:06] Zsu: pls ASAP küldd el a jkv-t és mellé, amint lehet a többi feladatos táblázatot is

[13:24:33] Kerub: elég egy list vagy kell a teljes leírt?

13:25:09] Zsu: Kéne a leírt is, előre is thx!

[13:26:42] Kerub: xls-ben jó lesz vagy printeljem ki. A papír jobban olvasható, de az xls-hez kellene a projektor is.

Nyelvhasználati jellemző a gyakori szóösszevonás, illetve a becézések, nyelvtanilag indokolatlan rövidítések is:

[02:13:46] Süni (aki nagyon boldog ma)): neki tökmind1 mikor lesz a buli asszem csak a péntek nem jó.

[02:51:42] Walter Wall: szvsz akkor már villányi parkja, csak legyen kajcsi elég

[04:17:06] Zsófia: Kerestem jó jegyzetet de nix se a szabóban se a koleszben. Na majd szerizek!

[05:16:42] Lapi Tomi: Ez nem mi kariról maradt még ugye :)))
Nemtom milyen íze lehet 😊

Fontos kiemelni az instant üzenetküldők nyelvhasználatában a tréfás szóalakokat is, ezek gyakran úgy keletkeznek, hogy a megfelelő szótagokat, vagy akár egész szavakat számokkal helyettesítenek, amelyek kiolvasva azonos hangalakot eredményeznek:

[11:45:00] Vlatyi: 6ékony volt a tegnapi gyak émmomdom 😊

[23:15:42] Andris: Akkor jó8, aludj jól, puszia!

[20:44:36] *Vicacica: nem teccik az 5let,*

[23:34:32] *profZsivago: Otud6om h mi lesz, talán Zsuval dumcsizz, ő eléggé otthon van ezekben a fingerboardos cuccokban!*

[17:33:21] *Tildus: haligali arcok! Mi történt a 7en?*

Az instant üzenetküldők tág teret engednek a vizuális elemek használatának a kommunikációs aktus során. Megfigyeléseim szerint az **emotikonok[17]**, mozgó ábrák, hangüzenetek az élőbeszéd paralingvisztikai elemeit (hangerő, intonáció), és a modalitásjeleket is pótolják.

Ugyanígy a szóbeli kommunikáció emfatikus tényezőinek is van leképezése az instant üzenetküldőkön folytatott beszélgetésekben: figyelemfelkeltő hangokkal, „rezgetéssel” (a másik monitorképének megmozgatása figyelemfelhívás céljából).

6. Összegzés

Az emfatikus elemek helyettesítése, a kommunikáció szinkronitása, a közlések alacsony tervezettsége, a szóbeliség auditív jellemzőinek leképezése miatt az instant üzenetküldőkön folytatott beszélgetések a másodlagos írásbeliség műfjai közül a leginkább emlékeztetnek az élőbeszédre.

A műfaj módszeres vizsgálata elengedhetetlen az internetes kommunikáció alkalmazott nyelvészeti kutatásában.

Továbbgondolás céljából végül négy megállapítást, kérdést fogalmazok meg:

1) Az üzenetküldők kommunikációja beszéd vagy írás? A felhasználók metanyelvben tükröződő attitűdje, ahogy a cset esetében[18], itt is megosztott.

2) Az üzenetküldőket már távoktatásra, riportokra[19] is használják. Ez felveti a kérdést, hogy nyelvhasználatában milyen tendenciák várhatóak: közeledik a sztenderd felé, avagy megmarad szlenges, kötetlenebb műfajnak, és a rajta folytatott hivatalos kommunikáció szlengesedik el?

3) Érdekes lenne alkalmazott nyelvészeti aspektusból megvizsgálni a twitter-jelenséget is, ami ötvözi az sms-kommunikációt a weblogokkal. Blogszerűségét erősíti a közlések publikus jellege, ugyanakkor nyelvezetében az sms-nél is erősebb rövidítékényszer dominál.

4) Nehezíti a twitterek és az instant üzenetküldők diskurzuselemzését, hogy a közlések általában nagy mennyiségű személyes adatot tartalmaznak, és ezek publikálásához ritkán járulnak hozzá a felhasználók, még a személyazonosságot elrejtő nicknevek ellenére is.

[1] Ong, Walter 1982. 136. o.

[2] Balázs Géza 2003. 149. o.

[3] Balázs Géza 2004. 52. o.

[4] Balázs Géza 2005. 37. o.

[5] Bódi Zoltán 1998. 186. o.

[6] Bódi Zoltán 2004. 286. o.

[7] Bódi Zoltán 2005. 195-196. o.

[8] Érsok Nikoletta Ágnes 2006. 167. o.

[9] Bódi Zoltán 2005. 199-200. o.

[10] Sagolla, Dom 2009.

[11] Bódi 2008. Ezúton is köszönöm Bódi Zoltánnak, hogy rendelkezésemre bocsátotta megjelenés előtt álló kéziratát.

[12] Elég rápillantani a legnépszerűbb magyar twitter-portálra: <http://turulcsirip.hu/>

[13] Egy friss alkalmazott nyelvészeti kutatás (Gonda 2009.) azonban arra mutatott rá, hogy a szigorúan vett szakmai jellegű szócikkek tudományos szempontból megbízhatóak, hasonlóak a lektorált, fehér irodalomnak számító lexikonok szócikkeivel.

[14] Az üzenetküldő programok csoportosításáról ld:
http://en.wikipedia.org/wiki/Comparison_of_instant_messaging_client

[15] http://hu.wikipedia.org/wiki/MSN_Messenger –
2008.08.09-es mentés alapján

[16] Érsok Nikoletta Ágnes 2006. 171. o.

[17] Az angol *emotion* + *icon* ('érzés' + 'jel') szavakból alkotott kifejezés, amely kezdetben karakterekből álló hangulatábrázoló jelet jelentett, ma már azonban önálló, képformátumú ikonok, amelyek egyszerű billentyűkombinációkkal előhívhatóak elektronikus levelekben és a csetelés során is.

[18] Érsok Nikoletta Ágnes 2003. 103. o.

[19] http://www.stanislav-ianeovski.com/HPGOF_pressjunkt_Stan_MSN.wmv

Szakirodalom:

Balázs Géza 2003. „Minden házfalat cseréljeteK sms-falra!” Az sms-fal mint elektronikus graffiti. Magyar Nyelvőr, 144–159.

Balázs Géza 2004. Választási sms-ek folklorisztikai-szövegtani vizsgálata. Magyar Nyelvőr, 2004. 36–53.

Balázs Géza 2005. Az új média új műfaja az sms-hír – nyelvészeti megközelítésben. Magyar Nyelvőr, 129–150.

Balázs Géza 2005. Az internetkorszak kommunikációja. 25–57. In: Balázs Géza–Bódi Zoltán szerk.: Az internetkorszak kommunikációja. Gondolat/Infónia, Budapest.

Bódi Zoltán 1998. Internetes kommunikáció – beszédkommunikáció. In: Gósy Mária szerk.: Beszédkutatás '98. Beszéd, spontán beszéd, beszédkommunikáció. MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest.

Bódi Zoltán 2004. A világháló nyelve. InternetezőK és internetes nyelvhasználat a magyar társadalomban. Gondolat, Budapest.

Bódi Zoltán 2005. Szimbolikus írásbeliség az internetes kommunikációban. 195—212. In: Balázs Géza—Bódi Zoltán szerk. 2005.

Bódi Zoltán 1998. Internetes kommunikáció – beszédkommunikáció. In: Gósy Mária szerk.: Beszédkutatás '98. Beszéd, spontán beszéd, beszédkommunikáció. MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest.

Érsok Nikoletta Ágnes 2003. Írva csevegés – virtuális írásbeliség. Magyar Nyelvőr, 127. 99–104.

Érsok Nikoletta Ágnes 2006. Szóbeliség és/vagy írásbeliség. Magyar Nyelvőr, 130. 165–175.

Sagolla, Dom 2009. 140 Characters: A Style Guide for the Short Form. John Wiley & Sons, 2009. ISBN-13 978-0470556139

Nincs hozzászólás!

Your Email address will not be published.

- Save my name, email, and website in this browser for the next time I comment.

Ez az oldal az Akismet szolgáltatást használja a spam csökkentésére. **Ismerje meg a hozzászólás adatainak feldolgozását .**

© 2024 e-nyelvmagazin.hu. All rights reserved.